

Szkoła ponadpodstawowa

JĘZYK POLSKI

Scenariusz zgodny z podstawą programową
(Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej
z dn. 2 marca 2018 r.)

Szkoła ponadgimnazjalna

JĘZYK POLSKI

Scenariusz zgodny z podstawą programową
(Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej
z dn. 23 grudnia 2008 r.)

Scenariusz lekcji z zakresu edukacji medialnej (45 min)

Wywiad, czyli jak pokazać człowieka

Opracował: Jarosław Basaj

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne - Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe

Licencja ta pozwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz tak długo jak utwory zależne będą również obejmowane tą samą licencją.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/legalcode.pl>

Projekt współfinansowany przez

POLSKI INSTYTUT SZTUKI FILMOWEJ

Dofinansowano
ze środków
Ministra Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego**

 Fundacja Legalna Kultura
ul. Marszałkowska 84/92 lok. 121
00-514 Warszawa
e-mail: edukacja@legalnakultura.pl

Cele lekcji:

Uczeń:

- ✓ kształci umiejętność słuchania i empatię
- ✓ zna wyznaczniki gatunkowe wywiadu
- ✓ potrafi ustalić cel wywiadu
- ✓ stosuje właściwy zapis wywiadu
- ✓ redaguje pytania i odpowiedzi do wywiadu
- ✓ wciela się w postać dziennikarza
- ✓ przeprowadza wywiad
- ✓ wykorzystuje wiedzę zdobytą na lekcjach (do przeprowadzenia wywiadu)
- ✓ współdziała w zespole

Metody:

- ✓ praca w grupach i praca indywidualna
- ✓ powiązanie teorii z praktyką
- ✓ metoda problemowa
- ✓ rozmowa kierowana
- ✓ dyskusja
- ✓ miniwykład

Środki dydaktyczne:

- ✓ karty pracy
- ✓ dostęp do Internetu
- ✓ prezentacja multimedialna
- ✓ kamery w telefonach komórkowych
- ✓ program do edycji i montażu filmów
- ✓ rzutnik multimedialny/tablica interaktywna

Powiązanie z podstawą programową z języka polskiego:

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

ZAKRES PODSTAWOWY

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych,

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację,

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

ZAKRES PODSTAWOWY

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych,

2) wskazuje i rozróżnia cele perswazyjne w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej,

3) rozumie i stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa,

4) wyjaśnia, w jaki sposób użyte środki retoryczne (np. pytania retoryczne, wyliczenia, wykrzyknienia, paralelizmy, powtórzenia, apostrofy, przerzutnie, inwersje) oddziałują na odbiorcę,

ZAKRES ROZSZERZONY

3) rozpoznaje wywód o charakterze demagogicznym oraz metodę pytań podchwytliwych i sugerujących.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

ZAKRES PODSTAWOWY

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki,

- 3) reaguje na przejawy agresji językowej, np. zadając pytania, prosząc o rozwinięcie lub uzasadnienie stanowiska, wykazując sprzeczność wypowiedzi,
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji,
- 12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

Fragment podstawy programowej z 27 sierpnia 2012 r.:

Powiązanie z podstawą programową z języka polskiego:

POZIOM PODSTAWOWY

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.

1. Czytanie i słuchanie.

Uczeń:

1) odczytuje sens całego tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań uporządkowanych w akapicie) oraz wydzielonych przez siebie fragmentów; potrafi objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości,

3) rozpoznaje typ nadawcy i adresata tekstu,

4) wskazuje charakterystyczne cechy stylu danego tekstu, rozpoznaje zastosowane w nim środki językowe i ich funkcje w tekście,

5) wyróżnia argumenty, kluczowe pojęcia i twierdzenia w tekście argumentacyjnym, dokonuje jego logicznego streszczenia,

8) rozpoznaje pytania podchwytliwe i sugerujące odpowiedź,

9) rozpoznaje manipulację językową w tekstach reklamowych, w języku polityków i dziennikarzy.

4. Wartości i wartościowanie

Uczeń:

1) dostrzega związek języka z wartościami, rozumie, że język podlega wartościowaniu, (np. język jasny, prosty, zrozumiały, obrazowy, piękny), jest narzędziem wartościowania, a także źródłem poznania wartości.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Mówienie i pisanie.

Uczeń:

1) tworzy dłuższy tekst pisany lub mówiony zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej,

7) wykonuje różne działania na tekście cudzym (np. streszcza, parafrazuje, sporządza konspekt, cytuje).

POZIOM ROZSZERZONY:

1) tworzy wypowiedzi ze świadomością ich funkcji sprawczej,

2) ocenia własną kompetencję językową (poprawność gramatyczną i słownikową) oraz kompetencję komunikacyjną (stosowność i skuteczność wypowiedzenia się).

Przebieg lekcji:

- **FAZA WPROWADZAJĄCA:**

1. Po rozpoczęciu lekcji i czynnościach organizacyjnych nauczyciel dzieli klasę na pary. Następnie podaje instrukcje dotyczące ćwiczenia wprowadzającego: „Rozmawiajcie ze sobą przez minutę na dowolny temat”. Młodzież wykonuje zadanie (można się spodziewać rozgardiaszu, hałaśliwego zachowania, dezorientacji). Po minucie nauczyciel zdecydowanie ucisza klasę i przedstawia zasady obowiązujące w kolejnym ćwiczeniu. Młodzież ma je przeprowadzić w tych samych parach.

2. Przez dwie minuty uczniowie mają dowiedzieć się o drugiej osobie jak najwięcej dzięki precyzyjnie zadawanym pytaniom. Później następuje zmiana – na kolejne dwie minuty. W kilku grupach nauczyciel podaje dodatkowe instrukcje uczniom. Poleca im, by pytali wyłącznie o konkretne rzeczy, np. tylko o zainteresowania sportowe, tylko o osiągnięty sukces w jakiejś dziedzinie, tylko o bliską osobę. Na zakończenie każdy przedstawia swojego partnera zgodnie z tym, co przed chwilą od niego usłyszał.

3. Nauczyciel rozpoczyna dyskusję na temat rezultatów przeprowadzonego ćwiczenia. Powinny zostać poruszone następujące kwestie:

- Jaką zauważyli różnicę podczas wykonywania pierwszego i drugiego polecenia?
- Jaka była różnica w prowadzeniu rozmowy w grupach, które dostały dodatkowe instrukcje?
- Jak czuli się jako pytający, a jak jako odpowiadający?
- Co czuli, kiedy słyszeli kolegę opowiadającego o nich klasie?
- Czy wszystko było tak, jak chcieli, czy może życziliby sobie, żeby powiedział coś innego?
- Czy powiedział wszystko, co mu przekazali, czy były rzeczy, o których zapomniał?
- Czy były sprawy, które chcieliby podkreślić lub wyeliminować?
- Czego dowiedzieli się o innych?
- Czy nauczyli się też czegoś o sobie?

Ćwiczenia powyższe miały na celu pokazanie uczniom jak ważne jest:

- przygotowanie się do rozmowy;
- ustalenie celu, w jakim prowadzi się rozmowę;
- nawiązanie kontaktu z rozmówcą;
- stworzenie odpowiedniej atmosfery;
- uważne słuchanie;
- wczuwanie się w rolę rozmówcy (empatia).

4. Uczniowie zapisują w zeszytach temat lekcji.

- **FAZA REALIZACYJNA:**

Nauczyciel rozdaje uczniom kartę pracy i przekazuje informacje na temat tego, co nazywa się w dziennikarstwie wywiadem. Wystąpienie ma formę miniwykładu ilustrowanego prezentacją multimedialną: goo.gl/H4LWPG, zawierającą następujące treści:

Definicje:

- interlokutor to rozmówca, „interview” to wywiad;
- indagacja to wypytywanie kogoś, indagowany – wypytywany;
- „wywiad to rozmowa przeprowadzona przez dziennikarza z budzącą zainteresowanie osobą celem opublikowania w czasopiśmie; składa się z celowo sformułowanych pytań i uzyskanych na nie odpowiedzi, może dotyczyć jakiejś okazji (jubileuszu, nagrody), szczegółów biograficznych, wspomnień, wrażeń z podróży, zamierzeń, poglądów” (Stanisław Sierotwiński, *Słownik terminów literackich*);
- „wywiad jest zapisem rozmowy, ale zapisem na pewno nie dokładnym, lecz wyraźnie przestylistowanym. Niekiedy znajdziemy w nim zjawiska charakterystyczne dla dialogu, ale nie występują one nigdy w takim nasileniu, jak w autentycznej rozmowie” (Zygmunt Saloni, *Tzw. pisma użytkowe*);
- „wywiad składa się z różnych pytań dziennikarza i dłuższych odpowiedzi interlokutora, ma na celu dostarczenie czytelnikowi czy słuchaczowi autorytatywnych informacji; może mieć bardzo różny charakter – od czysto informacyjnego po publicystyczny” (Michał Szulczewski, *Teoria i praktyka dziennikarstwa*).

Podział:

- **tematyczny** (rodzina, praca, czas wolny, największe sukcesy, największe porażki, przyjaciele);
- **chronologiczny** (dzieciństwo, szkoła, dorastanie, pierwszy sukces, sława i bogactwo, bankructwo, nowy sposób na życie);
- **osobowy** (ojciec, matka, kolega 1, kolega 2, pierwsza miłość, nauczyciel, współpracownicy, osobisty sekretarz, adwokat, prokurator) (Leszek Olszański, *Dziennikarstwo internetowe*);
- **prasowy** „redagowany przez dziennikarza. Nie zawsze uda się odtworzyć identycznie wywiad nagrany na taśmie magnetofonowej i przenieść na łamy gazety. Jego tekst należy

przeredagować, bo nie zawsze rozmówca wypowiada się poprawnie stylistycznie, gdy gubi się w wywodach, wtedy wyłapujemy sens jego wypowiedzi. Czasem wywiad prasowy jest zapisywany na żywo lub też przeprowadzany drogą korespondencyjną”;

- **telewizyjny** „przygotowany, wyreżyserowany, ale zachowujący pozory swobodnej rozmowy; dający iluzję rzeczywistości. W wywiadzie wyreżyserowanym wzrasta autorska rola dziennikarza, od niego zależy, co będzie opublikowane, a co nie”

(Kazimierz Wolny-Zmorzyński, Andrzej Kaliszkeski, Wojciech Furman, *Gatunki dziennikarskie*);

Etapy pracy nad wywiadem:

- wybór indagowanego – musi to być osoba interesująca, ważna;
- określenie grupy odbiorców;
- określenie celu wywiadu – ustalenie celu wywiadu, a tym samym kierunku, którym będzie zmierzała rozmowa.

Cel:

- informacja o interesujących faktach;
- kreowanie wizerunku rozmówcy;
- pozyskiwanie czytelników;
- kształtowanie opinii, postaw, np. poprzez nakłonienie rozmówcy do skomentowania wydarzeń.

Przygotowanie do wywiadu:

- zebranie informacji na temat indagowanego;
- merytoryczne przygotowanie się do tematu wywiadu;
- zebranie interesujących problemów, które warto poruszenia;
- sformułowanie pytań (uwzględnienie zainteresowania odbiorców, cechy indagowanego, własne kompetencje);
- uzgodnienie terminu wywiadu z indagowanym.

Przeprowadzanie wywiadu:

- swobodna rozmowa;
- sprzyjające warunki;
- pytania muszą zaspokajać ciekawość odbiorców;
- dynamiczność rozmowy;
- dramatyzm wywiadu.

Pytania:

- powinny być otwarte, nie mogą sugerować odpowiedzi typu: „tak” lub „nie”;
- nie pytać: „kto?”, „co?”, ale: „dlaczego?”, „z jakim efektem?”.

Przydatne zwroty:

- chciałbym zapytać; dowiedzieć się, zadać pytanie, mam do pana kilka pytań;
- czy mógłby pan odpowiedzieć na parę pytań dotyczących;
- czy mógłby pan zająć stanowisko, zdradzić swoją opinię, ustosunkować się, zabrać głos na temat, wyrazić własne zdanie;
- przy redakcji wywiadu: rozmowa, dialog, dyskurs, dyskusja, pytanie, odpowiedź, replika, riposta, przeprowadzający wywiad, pytający, indagujący, pytany, indagowany, rozmówca, udzielający wywiadu.

Ćwiczenie – wywiad:

Nauczyciel dzieli klasę na pięć grup. Uczniowie z czterech grup mają przygotować po trzy pytania z określonej dziedziny:

- 1 - wykształcenie i praca zawodowa;
- 2 - zainteresowania i czas wolny;
- 3 - sukcesy, porażki i sposób na życie;
- 4 - plany i marzenia.

Pytania mają być skierowane do nauczyciela. (W zależności od decyzji nauczyciela interlokutorem może być inna postać; pytania mogą być skierowane np. do pisarza, którego twórczość aktualnie omawiana jest na lekcji języka polskiego, w jego rolę wcieli się nauczyciel lub uczeń, jeżeli na poprzedniej lekcji uczniowie mieli polecenie, by przygotować się do tego zadania).

Uczniowie z grupy piątej nagrają wywiad telefonami komórkowymi. Nauczyciel przekazuje im instrukcje dotyczące tego, w jaki sposób mają robić zdjęcia (każdy uczeń filmuje inną postać, dwóch z różnych ujęć plany ogólne itp.). Na końcu lekcji zdjęcia przeniesione zostają do szkolnego komputera, tam zmontowane i zaprezentowane w darmowym programie np. Windows Live Movie Maker.

- **FAZA PODSUMOWUJĄCA:**

Nauczyciel podsumowuje pracę uczniów, zwracając uwagę na mocne strony w ich działaniach. Uczniowie dzielą się swoimi spostrzeżeniami dotyczącymi tego, czego nowego nauczyli się o sposobie prowadzenia rozmów, o wywiadzie jako gatunku dziennikarskim, o sobie, nauczycielu i kolegach z klasy oraz o możliwościach wykorzystania dostępnych urządzeń multimedialnych (telefon i komputer).

Zadanie domowe:

Uczniowie mają przygotować:

- notatkę w zeszycie na podstawie zapisków z karty pracy;
- pisemnie wywiad z pisarzem, którego twórczość aktualnie omawiana jest na lekcji języka polskiego (pytania i odpowiedzi);
- nagranie rozmowy z ciekawą osobą z rodziny lub spośród znajomych.

Karta pracy:

WYWIAD	
definicje	
podział	
etapy pracy	
cele	
przygotowanie	
przeprowadzanie	
pytania	
przydatne zwroty	
ĆWICZENIE – notatki	
wykształcenie i praca zawodowa	
zainteresowania i czas wolny	
sukcesy, porażki i sposób na życie	
plany i marzenia	